

空
芯
手
帳

Emi Yagi

**DE GENIALE
INGEVING VAN
SHIBATA**

roman

Vertaald door Maarten Liebrechts

Emi Yagi

**DE GENIALE
INGEVING VAN
SHIBATA**

roman

Vertaald door Maarten Liebrechts

Uitgeverij Mozaïek – Utrecht

Week 5

van de zwangerschap

De groenten lagen er in de namiddag uiterst vers en sappig bij. Zelfs de topjes van de mosterdsla liepen over van vitaliteit. Dit was in groot contrast met de groenten die er 's avonds liggen. Ook de klanten waren ermee in hun nopjes en konden niet wachten om de etenswaren mee naar huis te nemen, te bereiden en te nuttigen.

Was dit echt wel dezelfde supermarkt? De uitgedroogde sashimi en bakjes kipfilet waar het rode sap uitliep waren nergens te bekennen en ook zag ik nergens nijdig kijkende mensen bijgerechten met een sticker 'halve prijs' uitkiezen. De verlichting maakte de vloer nog witter dan die al was, en als ik heel goed luisterde, kon ik tussen het rumoer van de klanten de achtergrondmuziek onderscheiden waarin de winkelnaam alsmaar werd herhaald. Ze waren erin geslaagd een bedrijvige winkel neer te zetten. Toen ik een kassa met een korte rij uitkoos en achteraan aansloot, stond er een man met een gebogen rug voor me die nauwelijks tot aan mijn schouders kwam. Hij zag er niet dik uit, maar helemaal bovenaan in het boodschappenmandje dat aan zijn slappe arm hing, lag een pak (groot formaat) met het vermaarde varkensvlees voor shabushabu uit Kagoshima.

Terwijl ik met mijn goed gevulde boodschappentas naar huis liep, was de hemel nog helder. Toen ik de metalen deur van mijn appartement opendeed, maakte de bruuske overgang naar het schemerdonker me draaierig, en zodra ik mijn hakken had uitgedaan liet ik me languit op de vloer zakken. Ik bleef een tijdje zo liggen in de hal en dacht bij mezelf: wauw, wat een luxe. Deze vrijheid om in de aanhoudende zomerhitte, waaraan ik me inmiddels maar had overgegeven, te genieten van de vertrouwde koelte van de houten vloer. Dit genot wanneer ik opkeek en de avondzon nog achter in de kamer naar binnen zag schijnen.

Zwangerschap is echte luxe, en echt eenzaam.

Het was vier dagen geleden dat ik zwanger werd.

‘Huh? Staan er nog steeds koffiekopjes?’ prevelde mijn teamleider, toen hij terugkwam op zijn werkplek. Aan de vettige lucht van de namiddag werd de geur van sigaretten toegevoegd. ‘Van wanneer zijn ze ook alweer? O ja, van het eerste klantgesprek direct na de lunch,’ zei hij ditmaal iets luider. Hoe hard hij het ook zei, hoe vaak hij de tijd ook controleerde, de kopjes en schotels liepen niet uit zichzelf naar de gootsteen.

Niemand keek op. Hij heeft het toch niet tegen mij, dachten ze. Ik volgde hun voorbeeld en richtte mijn blik omlaag. Ik staarde naar een punt op de pc voor me. Ik staarde zo ingespannen dat het witte beeldscherm in een patroon uit elkaar begon te vallen. Ik had het druk. Ja, ik had het druk, echt waar. Er was een naderende leveringsdatum en ik was gevraagd om het fiscaal rapport van het eerste halfjaar te schrijven. Ik had het druk, net zoals de rest van de werknemers.

Er viel een schaduw over het Excelbestand op mijn scherm.

‘Hé, kopjes.’

Het leek erop dat iemand de kopjes aansprak. Wat een eigenaardige hobby. Terwijl ik mijn lippen stijf op elkaar hield zodat ik de droge lucht uit zijn mond niet hoefde in te ademen, drukte ik herhaaldelijk op de spatiebalk.

‘Shibata.’

De teamleider stond pal achter me. Het was alsof ik de rook kon zien.

‘Shibata, je hebt ze nog niet opgeruimd. De koffiekopjes in de vergaderruimte.’

‘Eh, ja, ga ik doen.’

Terwijl ik de tijd nam om op te staan, liep de teamleider terug naar zijn eigen bureau helemaal achterin. Hij herschikte het orthopedische rugkussen dat hij per post-order had gekocht.

Niemand anders keek op. Geen wonder, ze hadden namelijk niets te maken met het opruimen van koffiekopjes. Ik denk dat ze ook nooit over het bestaan van zulke klusjes hadden nagedacht. Ik zette de prullenmand, die midden in het gangpad was omgevallen, rechtop en liep naar de vergaderruimte op dezelfde verdieping.

De zogenaamde vergaderruimte is in feite niet meer dan een hoek met wat kleine tafels en stoelen, afgescheiden van de rest van onze verdieping. Op de scheidingswanden, die als muren dienstdoen, zit iets wat lijkt op lijmresten van plakband. Ik weet niet op wat voor momenten ze hier plakband op zouden plakken, maar op vrijwel elke scheidingswand zitten restjes, en sommige kleven als je ze aanraakt. Er bevindt zich een echte ontvangstkamer op de benedenverdieping, maar die gebruiken alleen de

managers, zij met een hogere functie dan de teamleider. Beter gezegd: die mogen alleen zij gebruiken.

Rebellie kun je het niet echt noemen. Het was eerder bedoeld als een klein experiment. Zou iemand anders niet op zijn minst de kopjes kunnen opruimen, iemand die bij het overleg aanwezig was geweest bijvoorbeeld? *Hè hè, eindelijk is het overleg voorbij. Dat is waar ook, er staan nog lege kopjes van de koffie die Shibata voor ons heeft gezet en helemaal is komen brengen. Ze zelf opruimen is het minste wat we kunnen doen.* Zouden die gedachten nou bij niemand opkomen, vroeg ik me af. Wat zouden ze doen zonder de persoon die zelf niet eens aan het overleg had deelgenomen maar toch helemaal de moeite nam om in te schatten wanneer het afgelopen was om vervolgens uit zichzelf die kant op te gaan en de kopjes op te ruimen? Ik was best wel benieuwd.

Als er geen sigarettenpeuken in de bodempjes koffie uitgedrukt waren of als de lucht van de peuken die er nu om halfvijf nog steeds in lagen niet zo heftig was, dan was ik ook oprecht van plan geweest ze braaf op te ruimen.

‘Sorry.’

Ik sprak de toevallig langslopende teamleider aan. Zo te zien was hij onderweg naar de pantry, want hij had een mok en een theezakje in de hand. Vermoedelijk de medicinale thee waarvan hij laatst had gezegd dat hij er verslinderd aan was.

‘Zou u het vandaag alstublieft van me kunnen overnemen? Het opruimen.’

‘Hè?’

‘Nou, het lukt me niet.’

‘Wat is er nou ineens?’

‘Ik ben in verwachting. Van de geur van koffie krijg ik ernstige zwangerschapsmisselijkheid. Bovendien is sigarettenrook slecht voor me. En als ik me niet vergis, geldt er voor dit hele gebouw toch een rookverbod?’

Zodoende werd ik zwanger.

Toen ze me bij personeelszaken naar mijn uitgerekende datum hadden gevraagd, had ik lukraak half mei gezegd, dus als ik terugreken ben ik nu vijf weken zwanger. Ik had het onbedoeld vroeg bekendgemaakt op mijn werk.

Omdat me was verteld dat ik goed naar mijn lichaam moest luisteren en daarop mijn werktempo in overleg met de afdeling moest afstemmen, overlegde ik eerst met mijn teamleider. De teamleider overlegde met het afdelingshoofd. Het afdelingshoofd wist zich er geen raad mee. Ik hoefde niet lang na te denken om te begrijpen waarom, want naast mij bestaat de afdeling louter uit mannen. Voordat ik hier kwam werken, waren er naar het schijnt twee vrouwelijke parttimers geweest, maar de een had ontslag genomen om voor haar ouders te zorgen en de ander omdat ze ging trouwen.

Toen ik dus, bij wijze van experiment, aangaf dat ik voorlopig niet wilde overwerken totdat mijn lichaamsconditie zich stabiliseerde, werd mijn verzoek zonder veel gedoe ingewilligd. Misschien werd er in werkelijkheid achter mijn rug om wel wat over gezegd, maar zolang ik dat niet weet, zie ik geen problemen. Ze hebben me wat minder werk gegeven en voortaan mag ik elke dag een paar uur eerder naar huis. Het feit dat de teamleider en het afdelingshoofd zich nauwelijks iets herinneren van toen hun eigen vrouwen zwanger waren, werkt in mijn voordeel.

De teamleider en het afdelingshoofd maakten zich veeleer druk om het organiseren van de koffie. Wie moest als er klanten kwamen de juiste hoeveelheid koffie zetten en na afloop afruimen? Bij wie konden ze terecht als de koffiemelk op was? Ze wilden dat ik daarvoor een handleiding in Word maakte. Toen ik er een keer niet was, vond er onder het mannelijke personeel een overleg plaats, waarin besloten werd dat een jongen die hier twee jaar geleden direct na zijn studie was komen werken het voor zijn rekening ging nemen.

‘Verrassend eenvoudig, zeg!’ zei hij verbaasd, toen ik in de pantry voordeed hoe je koffiezet, nadat hij me had verzocht om het hem te leren.

‘Tja, het is oploskoffie,’ antwoordde ik.

Week 7

van de zwangerschap

In eerste instantie dacht ik dat er misschien een of ander evenement gaande was bij een station verderop. Of dat het mensen betrof die vanaf een klant kwamen en weer onderweg waren naar hun eigen kantoor. Ik had echt niet door dat het druk was in de trein omdat iedereen zo vroeg naar huis ging. Het was namelijk ook niet zo dat iedereen blij uit hun ogen keek omdat ze weg konden van hun werk. Ik was oprecht verbaasd dat er zoveel mensen waren die iets na vijf uur uitklokten alsof het de normaalste zaak van de wereld is.

Het waren voornamelijk ofwel mannen en vrouwen die een stuk ouder waren dan ik, ofwel meisjes iets jonger dan ik. De jongere meisjes staarden met een hand op de zoom van hun zachte rokken naar het scherm van hun smartphone. Veel van hen waren netter opgemaakt dan de vrouwen met wie ik tot dan toe in de trein naar huis had gezeten. Zelfs nu het eind middag was, zag hun foundation er nog totaal niet vlekkerig uit, ze leken niet eens bekend met het fenomeen 'vlekkerig worden', en de oranje rouge op hun wangen glinsterde alsof ze die een seconde eerder met een kwast hadden aangebracht.

Daartegenover leken veel van de vrouwen die een stuk ouder dan ik waren geen make-up te dragen. Een vrij groot deel van hen droeg nauwsluitende *cut and sew*. Geen overhemden, geen blouses, geen gebreide truien, maar kledingstukken waarbij me alleen de benaming ‘cut and sew’ te binnen schiet. Veel mensen waren gekleed in zwart en wit, maar toen ik mijn blik verder door de trein liet glijden, zag ik ook een verscheidenheid aan pastelkleuren zoals lichtroze, geel en paars, en het leek de norm om die te combineren met wijde pantalons en stappers. Terwijl ik voor me uit stond te staren, haalde vlak voor me een vrouw in pastelgroene cut and sew-kleding een thermosfles tevoorschijn, ze schonk kalm koude thee in de dop en dronk ervan. Ik hoorde een rinkelend geluid; waarschijnlijk zaten er nog ijsklontjes in de fles.

Ik stapte de trein uit en ging langs de supermarkt voor het station. Ik pakte vlees en groenten in mijn hand, terwijl ik ze stuk voor stuk naast het recept hield dat ik in de trein online had opgezocht. Er lagen nog meer dan genoeg etenswaren op dit tijdstip van de dag. Als ik onverwacht groenten die vers van het land kwamen of seizoensvis zag liggen, deed ik die ook in mijn mandje. In de rij voor de kassa gaapte ik naar buiten, waar rond een *takoyaki*-kraampje een groepje jongens van middelbareschoolleeftijd rondhing die aan hun schouders sporttassen hadden hangen met daarop groot de naam van hun school gedrukt. Hun wangen, die ze volstopten met de zo te zien nog gloeiend hete takoyakiballen, waren een voor een zongebruind, en ze leken dusdanig veel op elkaar dat het een wonder was dat ik ze van elkaar kon onderscheiden.

Toen ik thuiskwam van het boodschappen doen, was het nog maar half zeven. Ik liep mijn balkon op en hoorde

pianoklanken steeds weer dezelfde passage herhalen, alsof iemand die aan het instuderen was. Ik haalde de was binnen, vouwde hem op en haalde nog snel de stofzuiger door de kamer voordat ik begon met koken. Vandaag stond er een stoofpotje van wortelgroenten en kippendijen op het menu. Ik dekde de pan af, en terwijl de ingrediënten pruttelden, maakte ik misosoep en een bijgerecht. De misosoep was met herfstaubergine en het bijgerecht bestond uit gekookte groenten en *chikuwa* in een dressing van sojasaus. Nu ik meer tijd heb, kan ik ook meer gerechten bereiden en heb ik gezondere eetgewoonten ontwikkeld die geschikt zijn voor een zwangere vrouw. Mijn huid ziet er beter uit en ik heb de indruk dat ik ook iets ben aangekomen. Gisteren tijdens de lunchpauze vroeg de man tegenover me: ‘Geen last van zwangerschapsmisselijkheid?’

‘Nee, die lijkt mee te vallen.’

‘Gelukkig. Je eet sinds kort bij de lunch ook geen kant-en-klare maaltijden van de buurtwinkel meer, zag ik. Dat deed me realiseren dat je tijdens je zwangerschap op van alles moet letten.’

Sinds vorige week maak ik thuis mijn lunch en neem ik die mee naar kantoor.

Tegen de tijd dat ik mijn avondeten achter de kiezen had, werd het buiten pas donker; een vroege avondbries kwam zachtjes door de hordeur naar binnen en streek langs mijn blote voeten. Ik stond op om de gordijnen dicht te trekken en drukte meteen op het knopje om het bad vol te laten lopen.

Omdat ik er tegenwoordig de tijd voor heb, douche ik niet alleen, maar ga ik daarna ook rustig badderen. Af en

toe gebruik ik badzout dat ik ooit op een bruiloft als bedankje heb gekregen en onder de wastafel bewaar. Misschien beeld ik het me maar in, maar het dure badzout verlicht mijn vermoedheid. Ik denk dat het eigenlijk bedoeld is voor drukke perioden waarin je later thuiskomt van je werk en te uitgeteld bent om te praten, maar als ik echt moe ben kan ik niet eens meer aan badzout denken.

Vandaag had ik gekozen voor badzout met zout uit de Dode Zee. De inhoud van mijn badkuip veranderde in de Dode Zee. Blijkbaar dringen de bestanddelen van het zout je zweetklieren binnen en stimuleren ze de transpiratie door afvalstoffen af te voeren. Ik leunde achterover in het warme water waarin mijn lichaam op een of andere manier meer leek te zweven dan normaal. Zo poedelnaakt omgeven door het water van de Dode Zee moest ik denken aan de doejong die ik jaren geleden in een aquarium had gezien. Die doejong, die ik slechts één keer heb gezien, leek nooit op het idee te zijn gekomen om iets te bekokstoven of dat iemand listig misbruik van hem maakte, en schommelde eindeloos lang rustig in zijn groene glazen tank heen en weer. Ik kon aan zijn ogen zien dat hij een zachtaardig karakter had.

Misschien was het een van de uitwerkingen van het badzout, maar nadat ik uit bad was gestapt en mijn haar stond te föhnen, voelde de kamer iets warmer aan. Door de hordeur hoorde ik schoolkinderen praten die vlakbij rondliepen. Ik bracht de ventilator, die ik van plan was geweest om zoetjesaan op te bergen, naar het midden van de kamer en zeeg daar neer in mijn fauteuil. Ik zette geen muziek op.

Ik dacht altijd dat ik van muziek hield. Ik luister nog steeds wel naar muziek op mijn telefoon wanneer ik van

huis naar het station loop, of op iemand of op de trein sta te wachten. Ik ga ook iedere zomer naar een festival. Maar nu ik meer tijd tot mijn beschikking heb, weet ik niet goed hoe ik moet luisteren als ik in mijn eentje in de kamer zit en dan muziek draai. Ik weet niet wat voor gezicht ik moet trekken of waar ik mijn ogen op moet richten terwijl de artiest gepassioneerd aan het zingen is. Als het een band is met veel leden, voel ik me des te ongemakkelijker. Hoe doen mensen dat die zichzelf als muzik-liefhebber beschouwen? Luisteren die in stilte en met gesloten ogen? Wiegen die met hun hoofd en heupen terwijl ze voor zich uit staren? Ik leef al iets meer dan dertig jaar, maar ik realiseer me nu voor het eerst dat er nog zoveel dingen zijn die ik niet weet.

Ik deed alleen het indirecte sfeerlicht aan, gebruikte de armleuning van de fauteuil als hoofdkussen en ging achterover liggen. Ik probeerde een melodie te zingen, alsof ik een pen op het lege plafond uittestte. Mijn stem klonk ijler en heser dan mijn normale spreekstem. Slecht vond ik hem echter niet klinken. Ik kreeg er lol in en zong nog een poosje door. Toen ik op de klok keek, besepte ik dat het enkele weken eerder nu pas tijd zou zijn geweest voor het avondeten.

De avond was nog jong.

Week 8

van de zwangerschap

Sinds een week of wat doe ik stretchoefeningen tussen het avondeten en het badderen. Een vrouwelijke collega van een andere afdeling kwam uit het niets naar mijn bureau en overhandigde me een blaadje met stretchoefeningen die volgens haar worden aanbevolen om tijdens het eerste trimester van de zwangerschap te doen, en waarop staat: ‘Zorg goed voor je lichaam.’ Het was zo te zien een kopieetje van een artikel uit een vrij oud tijdschrift. Door de dunne wenkbrauwen van het vrouwelijke model en de vreemd wapperende kleding merk je dat het enigszins gedateerd is, en om een of andere reden is alleen de foto van de arts die als commentator lijkt op te treden onscherp. Maar toen ik eenmaal met de oefeningen begon omdat ik tegenwoordig toch zeeën van tijd heb, bleken ze verrassend effectief voor mijn stijve nek en dus ben ik ermee doorgegaan.

De vrouw gaf me er ook thee bij. Die thee, een kruidenthee met foliumzuur die een bevriende gymleraar blijkbaar had gebrouwen, is merkwaardig fel geelgroen van kleur en heeft een licht zwavelachtige geur, maar toen ik hem proefde was hij onverwacht lekker. Vandaag had ik er ijsthee van gezet. Hij stroomde zo mijn holle buik in.

Met uitzondering van die vrouw, de collega's van mijn afdeling en degene van personeelszaken met wie ik had gesproken, is niemand tegen mij over mijn zwangerschap begonnen. Sinds mijn teamleider tijdens het overleg met het hele productiemanagementteam, dat aan het eind van de maand plaatsvond, mijn zwangerschap heeft aangekondigd en daarbij heeft verteld dat hij vanaf het begin van het nieuwe jaar geleidelijk mijn taken aan anderen zal gaan overdragen aangezien ik vanaf de lente met verlof ga, maken de mannen van mijn afdeling zich regelmatig zorgen om mijn welzijn. Telkens wanneer ik stil blijf staan of ook maar even wegloop van mijn bureau, vragen ze: 'Gaat het?' Maar verder zeggen ze er niets over. Geen 'Gefeliciteerd!' Geen 'Is het een jongen of een meisje?' Dat komt vast omdat ik niet getrouwd ben.

Desondanks, of misschien juist om die reden, lijken de meeste mensen bij deze kleine kartonnenkokerfabrikant net zoals de vrouw over wie ik het eerder had al op de hoogte van mijn zwangerschap. Soms, wanneer ik met een paar mensen in de lift sta of het gemeenschappelijke kopieerapparaat gebruik, heb ik de indruk dat ze naar mijn buik staren. En laatst, toen ik de personeelskantine in ging om wat te drinken te kopen, viel iedereen stil. Ze braken hun gesprekken abrupt af, waarna alleen nog hun ongemakkelijke gezichten overbleven. Op dat soort momenten leg ik zachtjes mijn hand op mijn holle buik en wrijf ik erover. Het ligt in mijn karakter om altijd de uiterlijke schijn op te houden.

De enige binnen ons bedrijf die mij actief aanspreekt, is Higashinakano. Toen ik na het teamoverleg op het punt stond om terug naar mijn bureau te lopen, klampte hij me aan.

‘Heb je al een naam?’

‘Nee, ik weet nog niet wat het wordt,’ antwoordde ik.

‘Aha,’ zei Higashinakano daarop, hij begon op zijn vingers te tellen, keek begrijpend, knikte een paar keer en liep vervolgens weg. Bij elk knikje dwarrelde er iets wits van zijn hoofd. Roos, waarschijnlijk.

Sinds die dag vraagt Higashinakano me meerdere keren per dag hoe ik me voel. Zijn bureau grenst aan het mijne, dus ik hoef maar mijn jasje aan te trekken of hij vraagt me of ik het koud hebt, en ik hoef maar één keer te kuchen of hij adviseert me om naar de dokter te gaan. Een keer toen ik ervan uitging dat hij haastig een correctie aan het doorvoeren was, omdat hij een poosje zonder zijn ogen van het scherm te halen op zijn toetsenbord had zitten tikken nadat hij door de teamleider op het matje was geroepen vanwege een fout in een document, fluisterde hij mijn naam en overhandigde hij me tot mijn verbazing een briefje. Het was getiteld: ‘Een lijst van voedingsmiddelen die goed zijn om te nuttigen tijdens de zwangerschap en voedingsmiddelen die je beter kan vermijden’, en onder *hijiki* stond in bijzonder grote schrifttekens: ‘Mag je eten. Echter, niet vaker dan twee keer per week.’

Higashinakano ruikt altijd naar lijm. Naar lijm op waterbasis, die ik als kind gebruikte. Het stinkt niet, maar het is ook niet bepaald een aangename geur. Gewoon de geur van lijm. Er is echter al een jaar verstreken sinds we naast elkaar zijn komen te zitten en ik heb hem in al die tijd nog geen enkele keer daadwerkelijk lijm zien gebruiken.

**'Deze roman is een
van de meest gepassioneerde
pleidooien voor het rijke innerlijke
leven van vrouwen.'**
– The New Yorker

Wat als een zwangerschap de enige manier is om aan een ondoordringbaar systeem van verwachtingen te ontsnappen? Shibata is het zat om als voetveeg behandeld te worden door haar mannelijke collega's en dus besluit ze te doen alsof ze zwanger is. Het werkt. Eindelijk komt ze toe aan zichzelf en heeft ze tijd om na te denken over wat ze wil van het leven. Maar langzaam begint de grens tussen de realiteit en haar verzinsel te vervagen.

Een ontroerende, surrealistische roman over het zoeken naar erkenning en verbinding in een steeds geïsoleerdere wereld.

Emi Yagi
(1988) is redacteur bij een Japans tijdschrift en woont in Tokio. *De geniale ingeving van Shibata* werd uitgeroepen tot beste fictiedebuut in Japan en is inmiddels verschenen in 28 talen.

www.uitgeverijmozaiek.nl

ISBN 9789023961963 NUR 302

9 789023 961963 >